

MELHUS
kommune

Helse, mat, miljø og klima

Prosjekt, Klima, miljø og livsstil, Melhus kommune

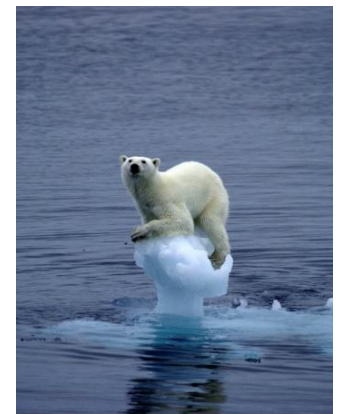

Melhus er en mangfoldig kommune der det skal være mulig å være modig

Miljøstatus Norge

- Klimaendringene, vår tids største trussel mot miljøet
- Tap av biologisk mangfold – et stort problem som forsterkes av klimaendringene
- Kampen mot miljøgifter som påvirker dyr og menneskers helse
- Økende avfallsmengder

miljøstatus.no

BÆREKRAFTIG UTVIKLING

Fremgangsmåte:

Debatt om verdivalg

Kunnskapsbygging

Praktisk handling

Forutsetninger:

Generasjonsperspektivet

Økologiske hensyn

Sosiale hensyn

Bred deltagelse

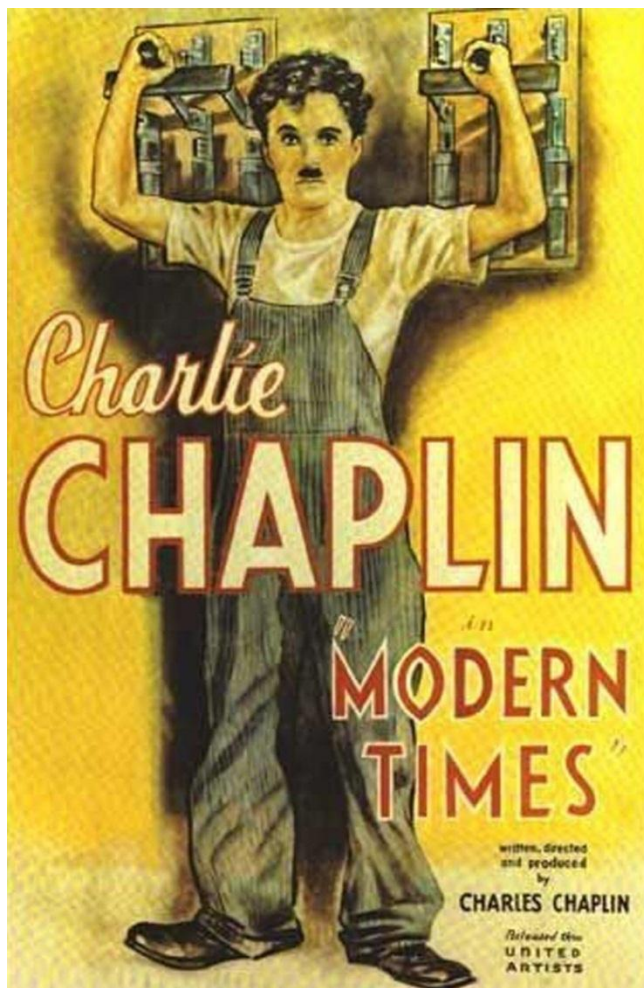

Livet på kloden

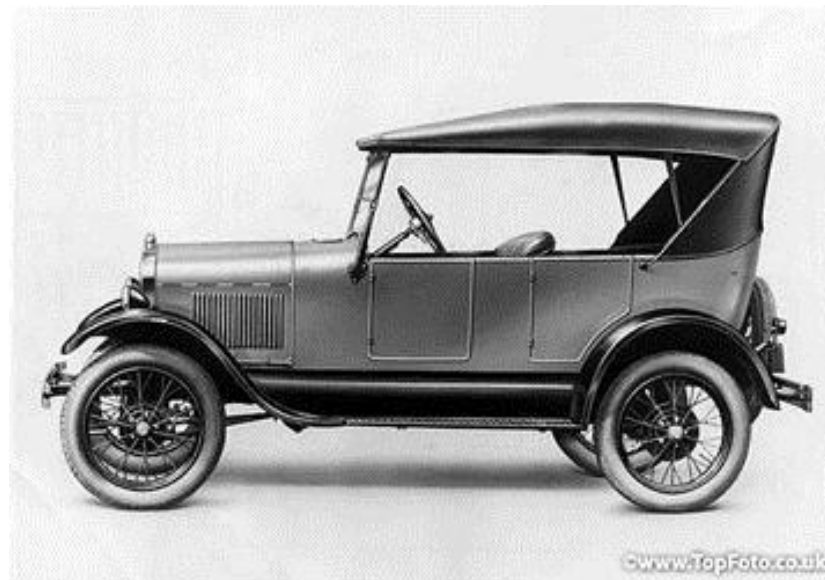
oppsto for ca 2,5 milliarder år siden

Tidsstudier og masseproduksjon

1936

Melhus er en mangfoldig kommune der det skal være mulig å være modig

Kjøpefesten fra 1990-2009

- Klesforbruket økte med 72 %
- Flyreiser utenlands økte med 222 %
- Bilreiser økte med 18 %
- ...og møbelforbruket økte med 220 %

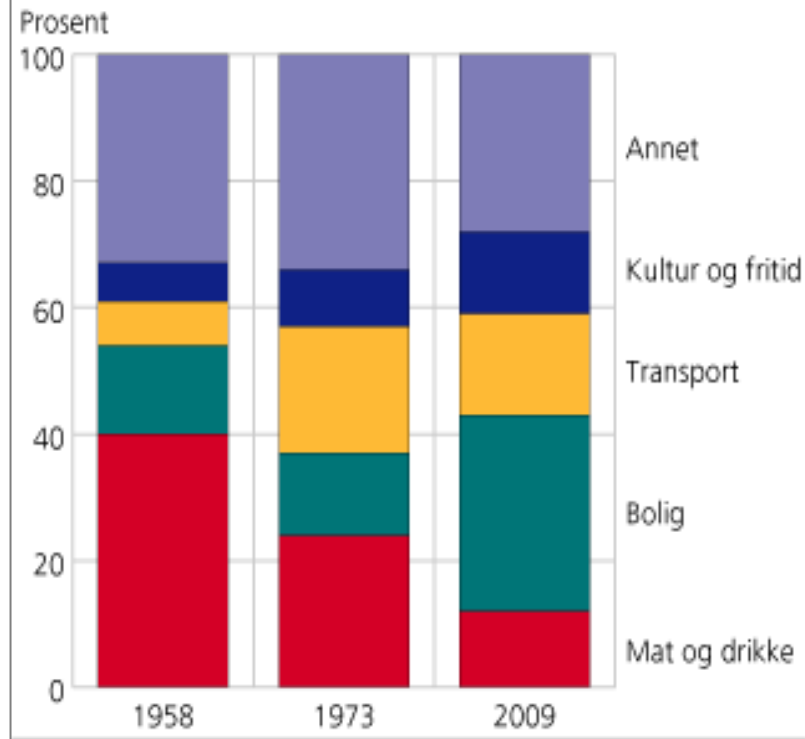

Kilde: SSB, 2010

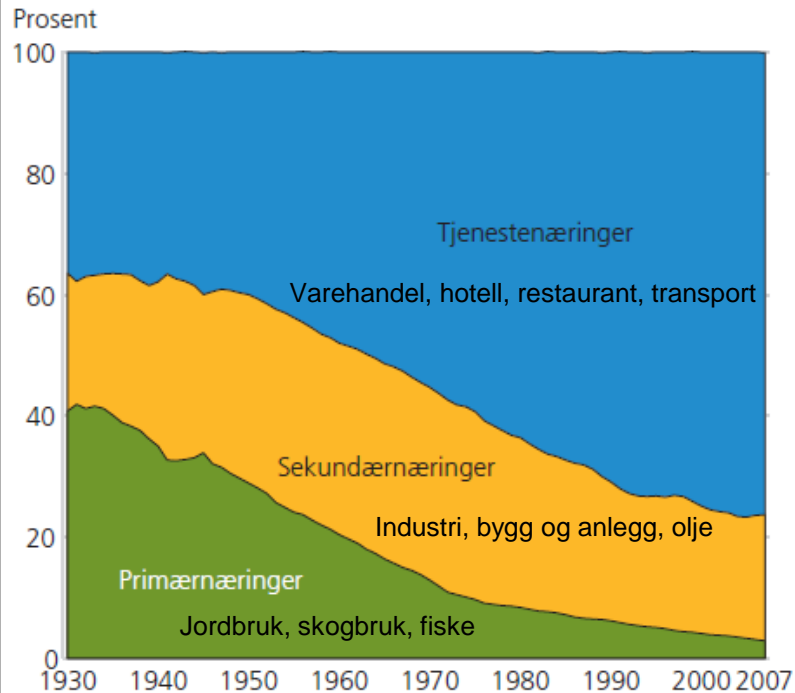
Vekstøkonomiens paradokser!

Fordeling av husholdningsutgifter. 1958, 1973 og 2009

Fra landbruk til industri og service

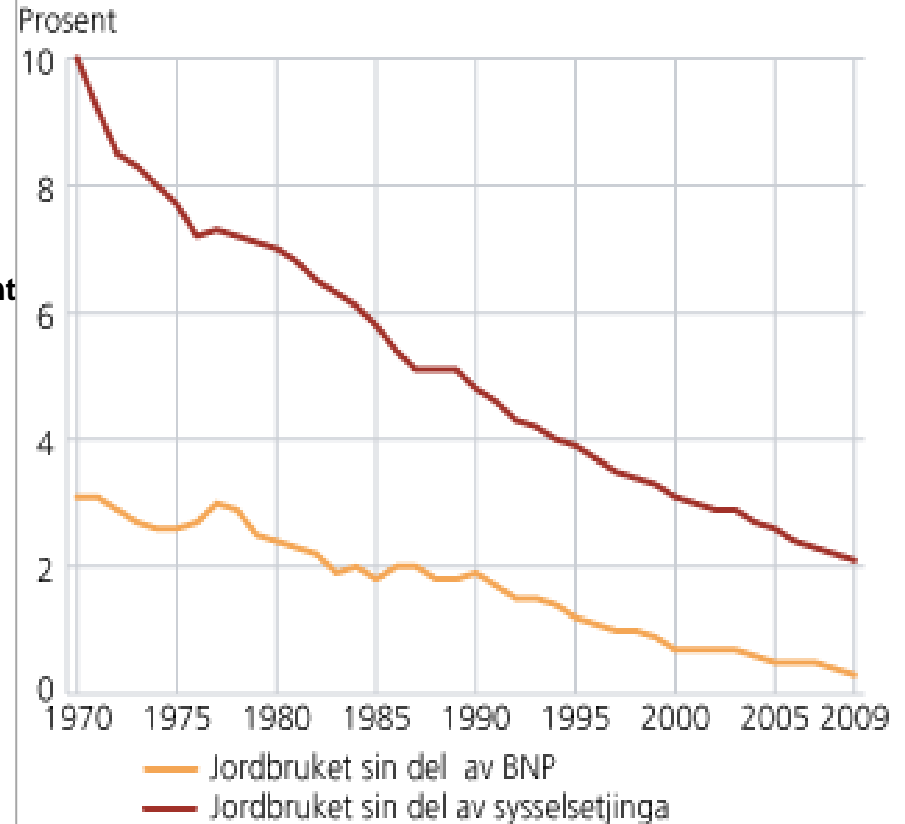
Figur 3. Sysselsatte personer fordelt på næringsgrupper¹. 1930-2007

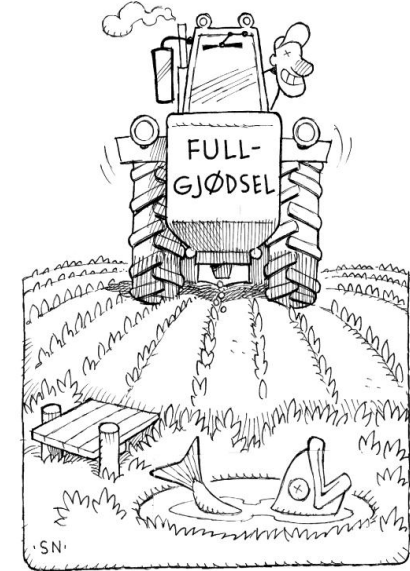
¹ Primærnæringer er jordbruk, skogbruk, fiske og fiskeoppdrett. Sekundærnæringer er oljeutvinning, bergverksdrift, industri, bygge- og anleggsvirksomhet og kraft- og vannforsyning. Resten er tjenesteytende næringer.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Jordbruket sin del av BNP og sysselsetjinga

Endringer i landbruket

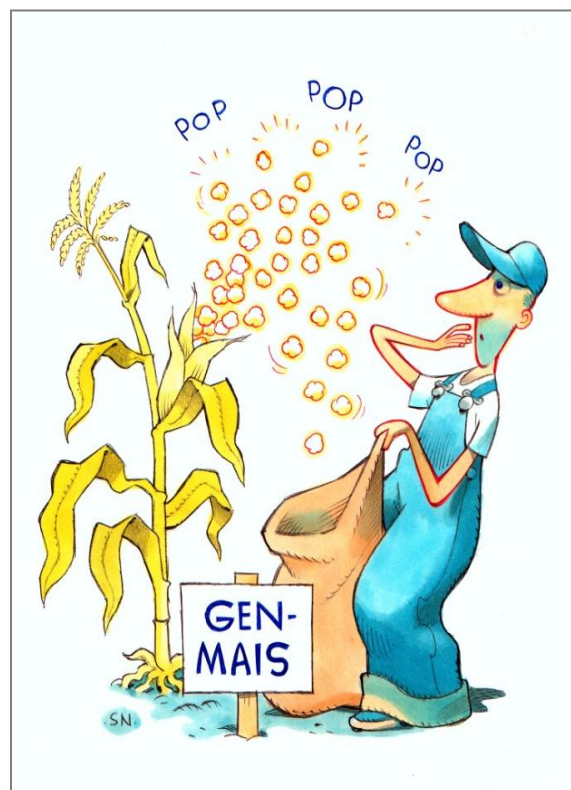
Illustrasjon fra Grønn hverdag

Bilder fra Melhus Historielag

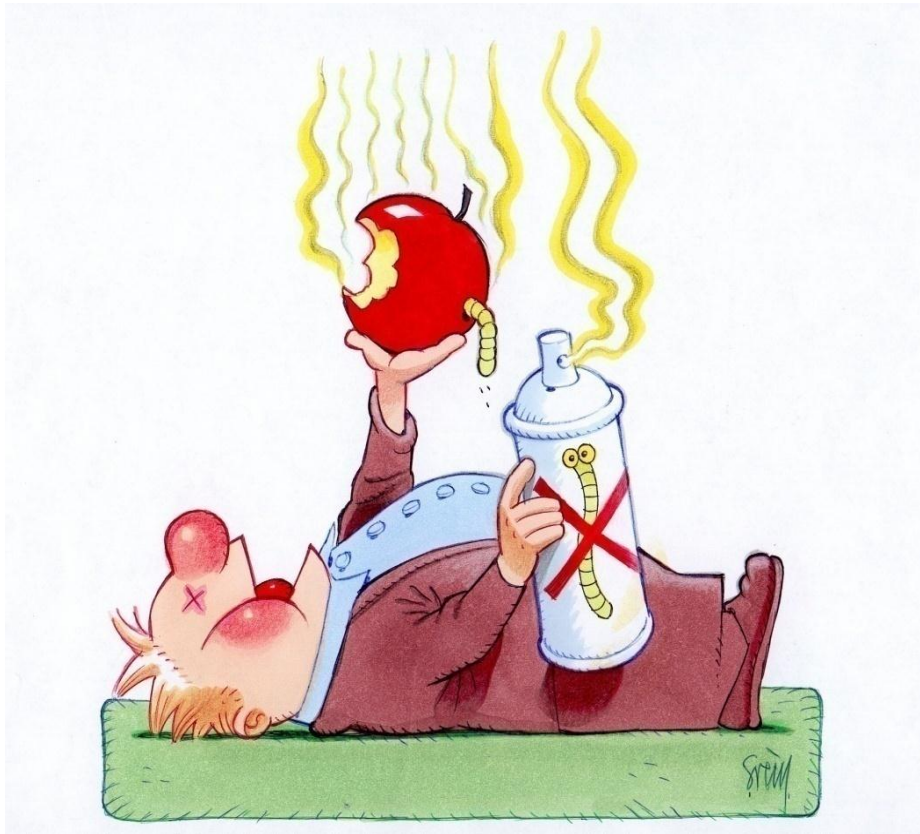

Effektivisering av landbruksproduksjonen

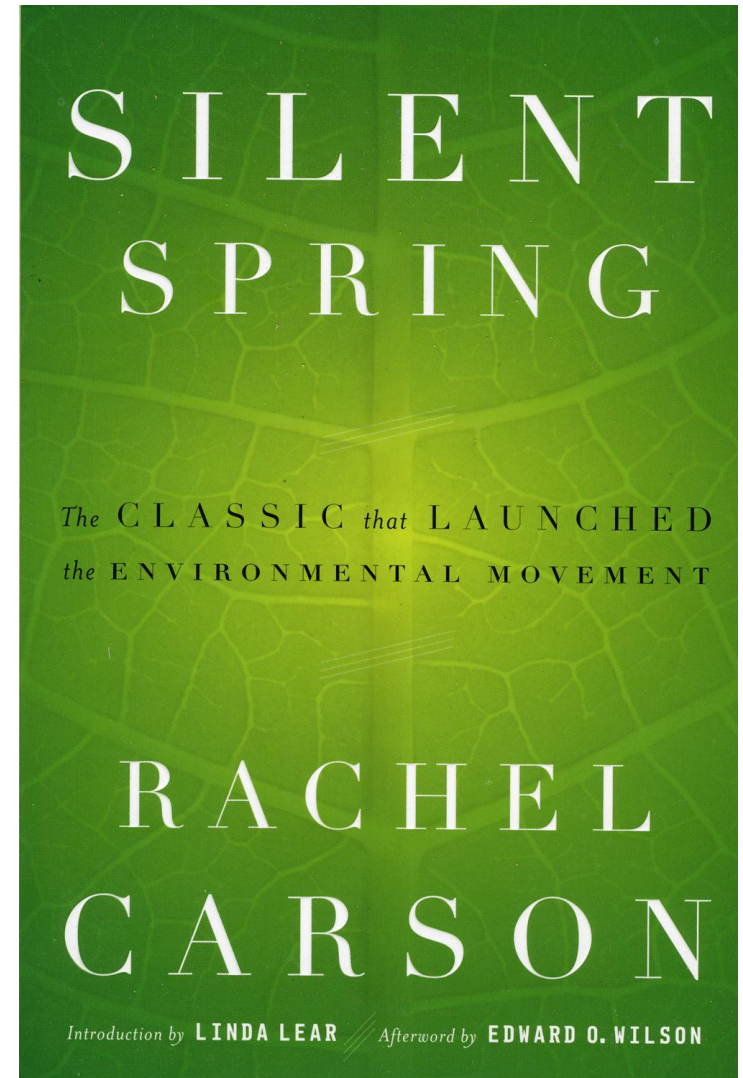

Illustrasjoner fra Grønn hverdag

Mat med hemmeligheter!

Illustrasjoner fra Grønn hverdag

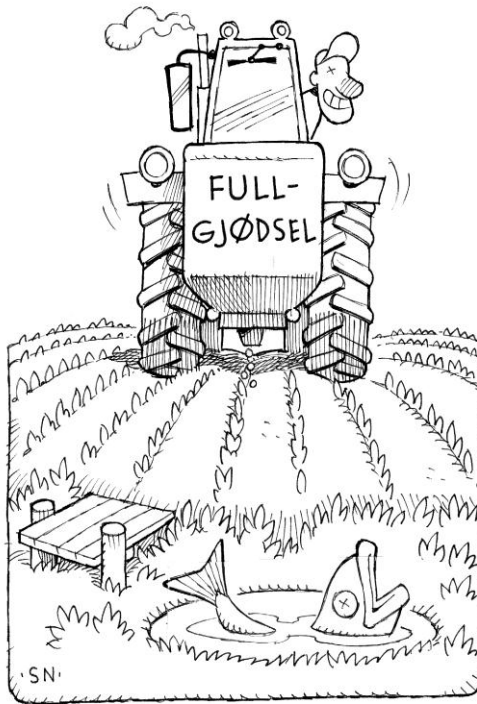

1962

Melhus er en mangfoldig kommune der det skal være mulig å være modig

Kunstgjødsel

- Energikrevende kunstgjødsel
- Lettoppløselig gjødsel
- Utslipp av lystgass
- Avrenning til vassdrag
- Næringsopptak i maten

Forbruk og avfallsvekst

- 1950: 25 kg
- 1974: 174 kg
- 2001: 334 kg
- 2004: 340 kg
- 2005: 378 kg
- 2006: 414 kg
- 2007: 429 kg
- 2008: 434 kg
- 2012: 430 kg
- 2013: 441 kg

Mataavfall

Bilde fra «Renovasjon i Grenland»

- Over 1/4 av husholdningsavfallet er matavfall
- Internasjonalt kastes om lag 50 % av maten

Matmangel og fattigdom

Bilde fra "Hytteliv"

Kongo, 2008. Bilde fra NRK.

Barn i slum. Bilde fra FN sambandet

Hektisk liv og ferdigmat!

Illustrasjon fra Grønn hverdag

- For mye sukker og salt
- For mye kjøtt!
- For lite fisk!
- For lite grønnsaker og frukt
- For mye fett!
- For lite fysisk aktivitet
- Økende avfallsmengder

Fra kroppsarbeid til kontorpult – fra korte til lange skoledager

Barn og unge bør ha minst 1 time med fysisk aktivitet fra moderat til intensiv aktivitet hver dag. Voksne og eldre anbefales å være fysisk aktive minst 30 minutter daglig til en intensitet som tilsvarer rask gange.

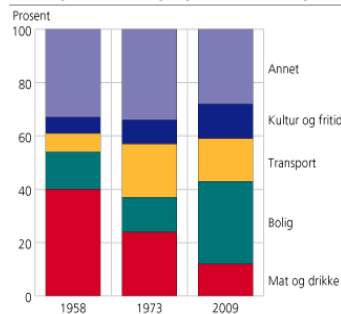
Kilde: Sosial og helsedirektoratet.

Nytt liv – men gamle vaner!

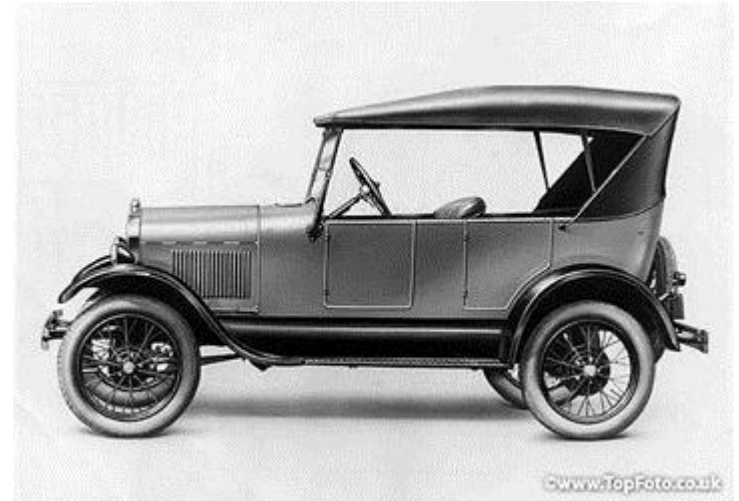
- God råd - men billig mat
- Bondekost - men kontorarbeid
- Klimabevisst – men fortsatt bil
- Mer fritid – men flere tidstyver

Fordeling av husholdningsutgifter. 1958, 1973 og 2009

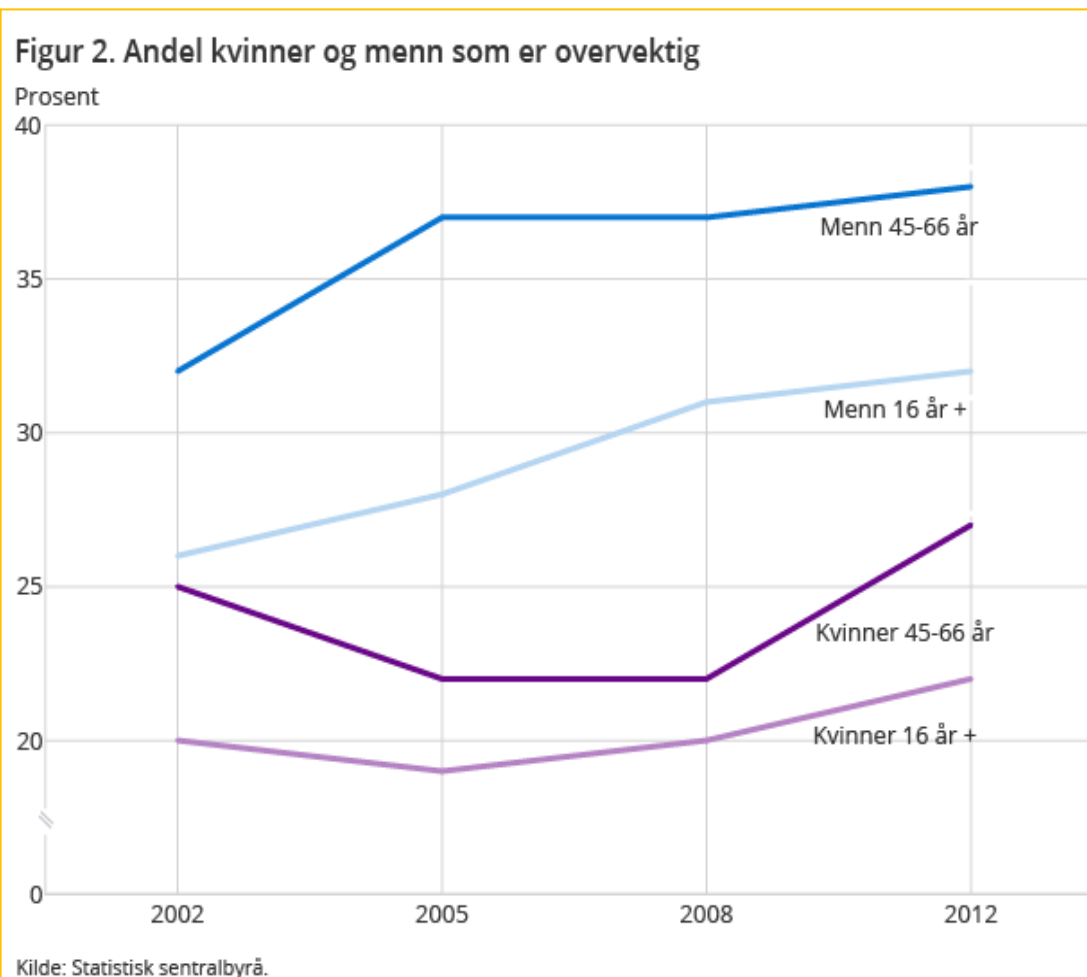

Økt transport

- Bilsalget frigitt i 1960
- Fra en til to biler i husstanden på 40 år
- Stadig mer pendlertrafikk
- Om lag 57 % av kjøreturer under 5 km
- Veitrafikk utgjør 25 % av norske CO2-utslipp

Vi øker i vekt!

Livsstil og helse

Fysisk aktivitet og riktig kosthold reduserer forekomsten av :

- Hjerte- og karsykdommer med 50 %
- Type 2 diabetes med nær 60 %
- Kreft med 20-40 %

Kilde: Helsedirektoratet

Retningslinjer for skolemåltidet i grunnskole og videregående skole

Skolemåltidet

- er et sentralt element i skolehelsetilbudet når det gjelder å sikre et godt lærings- og oppvekstmiljø for elevene.
- har betydning for barns og unges kosthold og helse på kort og lang sikt.
- bygger på at elevene får med seg næringstoffer, og at elevene tilbereder, frakt, gjenbruker og mat til dem som ikke har med seg matpakke hjemmefra.
- involverer at elevene er aktive nok til å spise og drikke i matpausen.

Skolene bør tilby elevene:

- Minimum 20 minutter matpauser
- Fullt tilrettelagt i f.eks. kantine, helse og på høyere klassetrinn
- Frukt og grønnsaker
- Lettmilø, akkurat lert lettmiljø eller akkurat mat
- Drikkedrikk
- Tilgang på kaldt drikkevann
- Et enkelt oppsett
- Måltider med minimum 3-4 timers mellomrom
- Kantine eller matstue på ungdomsskole og videregående skole

Skolene bør ikke tilby elevene:

- Sprit og søtt
- Følelig, usmak og godbit
- Kaker, søler og søler til daglig

Skolekantine bør ha et måltid basert på:

- Varierte og gode brødvarer
- Lettmiljø eller myk margarin
- Kaker, søler
- Frukt – fersk, i sylter eller som pålegg og tilbehør
- Drikkesaker – skåret opp og lagt i vann, som pålegg, søler eller søtt
- Skummet melk, akkurat lert lettmiljø og lettmiljø
- Juice og kaldt drikkevann

Foranring i regelverket:

Lærer prøver og vurderer elevenes skolemat. Skolemat skal ha 10-15% fett, 10-15% protein og 10-15% karbohydrat. Skolemat skal ha 10-15% fett, 10-15% protein og 10-15% karbohydrat.

For å sikre at elevene får med seg næringstoffer, skal skolemat ha 10-15% fett, 10-15% protein og 10-15% karbohydrat.

Skolemat skal ha 10-15% fett, 10-15% protein og 10-15% karbohydrat.

Skolemat skal ha 10-15% fett, 10-15% protein og 10-15% karbohydrat.

Skolemat skal ha 10-15% fett, 10-15% protein og 10-15% karbohydrat.

Skolemat skal ha 10-15% fett, 10-15% protein og 10-15% karbohydrat.

Så mye å tenke på!

Illustrasjon fra Grønn hverdag

Skal – skal ikke?

Illustrasjon fra Grønn hverdag

Valgets kvaler: Rødt eller hvitt kjøtt? Økologisk eller ikke? Norsk eller utenlandsk?

Usunn kosemat eller kjedelig fornuftsmat? Dyrt eller billig?

Ja takk, alt!

Helse – mat – miljø og klima

Hva kan vi gjøre?

VINN-VINN - SKRITT FOR SKRITT

- Når vi forbrenner 1 liter olje/bensin, slippes det ut 3 kg CO₂
- Om lag 16 % av kjøreturene er under 1 km, og 57 % er under 5 km
- En person på ca. 70 kg trenger 2100-2800 kcal pr. døgn
- En blåbærmuffins fra kiosken inneholder ca. 380 kcal
- For å forbrenne den, må personen gå med lett gange i 1 time

Illustrasjon fra Grønn hverdag

Økologisk mat og landbruk

HELSEPRINSIPPET – ØKOLOGIPRINSIPPET – RETTFERDIGHETSPRINSIPPET –
VARSMHETSPRINSIPPET

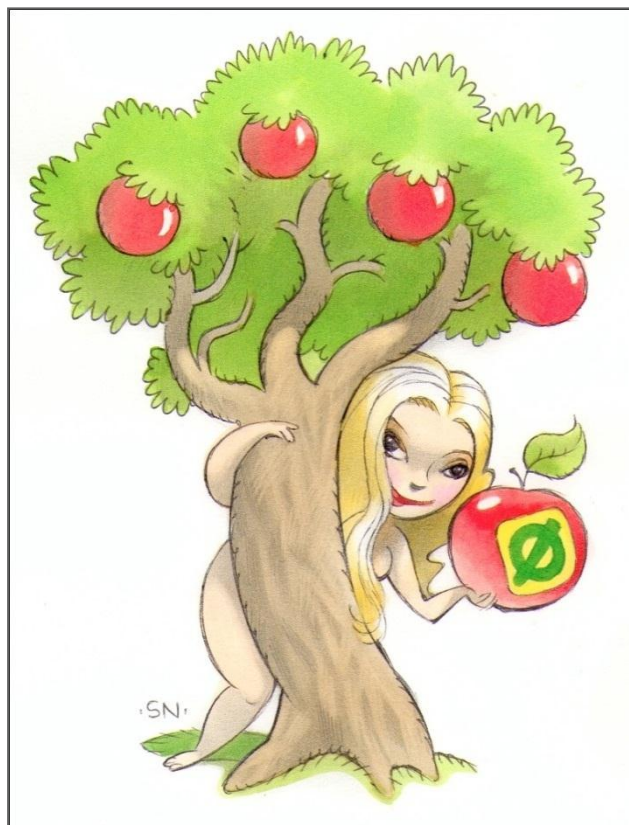

Illustrasjon fra Grønn hverdag

- Økologisk landbruk kjennetegnes ved at det ikke er brukt kunstgjødsel og sprøytemidler i produksjonen
- Hele verdikjeden må godkjennes økologisk
- Sertifisert økologisk garanterer at det ikke er brukt kunstig farge, aroma og andre kunstige tilsetninger

Er økologisk mat sunnere?

Illustrasjon fra Grønn hverdag

- Mer antioksidanter
- Mer a-vitamin og e-vitamin
- Mer c-vitamin
- Mer omega tre fettsyrer
- Lavere fettinnhold
- Større næringstetthet og mindre vann
- Mer smak

Hva finnes av økologisk mat?

- Meierivarer
- Mel og korn
- Brød
- Barnemat
- Egg
- Drikker
- Oljer og smør
- Erter og bønner
- Linser
- Fersk frukt
- Grønnsaker
- Ris og pasta

Økt etterspørsel gir mer produksjon og lavere pris

Økologisk landbruk - økt fattigdom?

- Avkreftes av FNs mat og landbruksorganisasjon
- Økologisk landbruk kan drives ved hjelp av egne ressurser (frø, møkk, vegetasjon)
- Produksjonen er basert på grønn gjødsling, vekstskifte og samplanting
- Nitrogenfikserende planter som kløver, erter og bønner
- Jorddekke hindrer erosjon
- Kompost og møkk bidrar til å holde på vannet
- Agroforestry

Stas med sunn mat!

Melhus er en mangfoldig kommune der det skal være mulig å være modig

Klimasteg

- Bytt ut en kjøttmiddag i uka med en vegetarmiddag. Det vil bidra til at klimagassutslippene fra matproduksjon vil reduseres med 855.000 tonn hvert år (*Klimaløftet*)
- Hvis alle drikker vann fra springen i stedet for flaskevann, reduseres klimagassutslippene med 350.000 tonn hvert år (*Klimaløftet*)
- Hvis alle norske husholdninger kildesorterer 1 kg matavfall hver uke, reduseres klimagassutslippene med 102.000 tonn i året (*Klimaløftet*)

Klimavennlig mat og drikke

- Lokal mat
- Grønnsaker
- Sesongens lokale produkt!
- Hvitt kjøtt eller beitebasert kjøtt
- Bærekraftig fisk
- Vann fra lokal kilde
- Restemat
- Minst mulig emballasje
- Økologisk mat

Hindre avfall i å oppstå

Dyrke egen mat

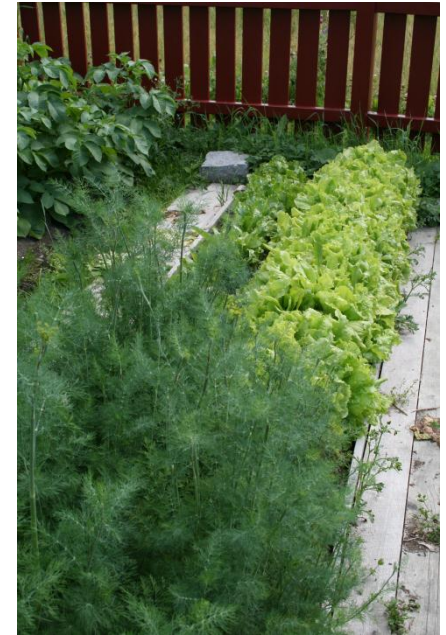

Jord – bord – jord!

Melhus er en mangfoldig kommune der det skal være mulig å være modig

Lokale goder!

Melhus er en mangfoldig kommune der det skal være mulig å være modig

Sammenhengen: Helse, mat, miljø og klima

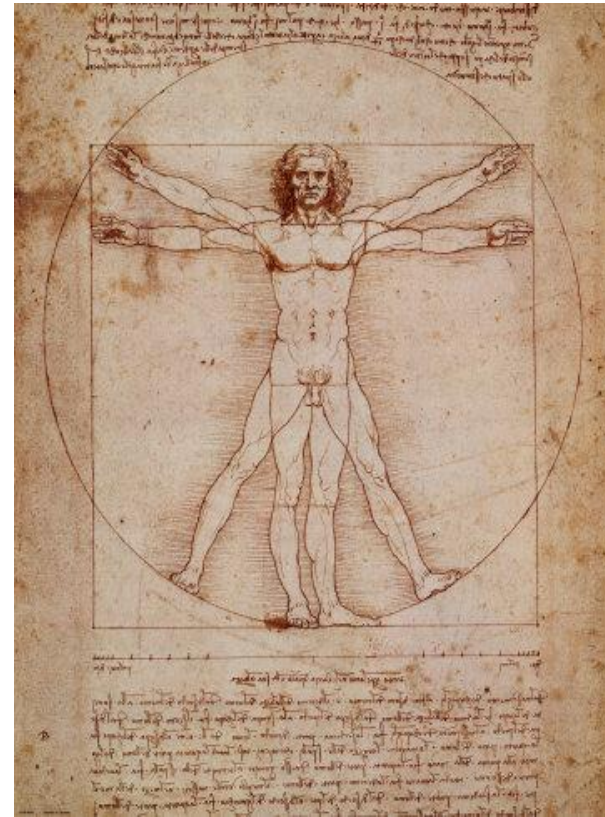

Illustrasjon fra Grønn hverdag

- Lokalprodusert mat
- Økologisk mat
- Mer frukt og grønt
- Mindre kjøtt og fet mat
- Mer fysisk aktivitet
- Start jakten på tidstyvene
- Mindre bil på korte turer

Helse – mat – miljø - klima

...vane for vane- steg for steg...

Melhus er en mangfoldig kommune der det skal være mulig å være modig